

НОВАК ЖИВКОВИЋ

**ЗАНАТИ И ЕСНАФИ У ЈУГОЗАПАДНОЈ СРБИЈИ
1836. ГОДИНЕ**

НОВАК ЖИВКОВИЋ
УУ 11000 Београд
Радивоја Кораћа 6

УДК 331.853 (497.11)

Југозападни део кнезмилошевске Србије, устаничким борбама истргнут испод вековне турске власти, није био привредно развијен и сматран је сиромашним, посебно његово планинско подручје. Тај простор, покривен селима старовлашког типа, имао је само неколико варошких насеља: Чачак, Карановац, Ужице, касаба Пожега, Ивањица — тек настала варошица и Рогачица — која то и неће постати. Нешто становништва у овим местима бавило се старим балканским занатима, како се изражава познати етнолог Тихомир Р. Ђорђевић, и тако налазио овоје „уживљење“ (тадашњи израз за опстанак, егзистенцију). Оно је сачињавало „чаршију“, основу будућег грађанског друштва. Осим ових, занатлија је било и по селима; пољопривреда им је, ипак, била основно, а занат повремено и допунско занимање.

Занатлије у варошким насељима тог времена имале су посебне организације, тачније заједнице, у вези са својом струком, а понекад и здружене — ако су им занимања била сродна. Те заједнице су називане еснафима, а била им је сврха „да заштите своје чланове, њихове израђевине и њихове интересе“.¹ Еснафи су водили бригу о свом чланству, обичајним уредбама, условима рада те заједнице, односима у њој и занатском подмлатку. Сеоске занатлије нису имали своје организације или заједнице. У најбољем случају досезали су до повремене дружине, као дунђери (подобно македонским тајфама), или као кириције (што се и није водило као занат), удружени у караване.

Тржишна привреда тих времена налазила се у Србији при самом зачетку и није било већих захтева за подстицање њеног развојка. Стари занати остајали су онаквим какви су били и ранијих времена. Док су већа места у Србији израђивана, овде се чак не показују ни зидари, ни циглари и ћерамиџије — као што ће се видети из приложених спискова. Они су долазили са стране. Кнез Милош је упутио у јулу 1822. године у Карановац захтев да му се отуда пошаље од приспелих гога „који зна добро зидати дувар.“² Истовремено је тражено да се из Ужица упуте у Крагујевац неки мајстори Италијани. Тог времена је кнез Милош подизао задужбинску цркву у Горњој Добрињи, при чијој се градњи помиње и Стефан кречар из Ваљева. Српски кнез је тада подизао још једну задужбинску цркву — у Савинцу. Од грађевинских припрема се бележи сечење камена и кречење, при чему се указује и на мајсторе Италијане — биће баш оне који су тражени из Ужица.³ У вези са градњом на Савинцу и у Горњој Добрињи јављају се мајстори ћерамиџије код Чачка већ у јуну 1822, али и транспортовање готове ћерамиде.⁴

У пронађеним документима тог времена у овом крају земље нема ни помена о еснафима. Први досад познати подаци који указују на постојање еснафа потичу из записа на даровима (иконама и посудама) које су ужички еснафи приложили новоподигнутој цркви крајем двадесетих година XIX века.⁵

У списковима заната и еснафа, који се овде дају, не нади се један занат за ког се зна да је тада постојао или у Чачку или негде у Драгачеву. Податак који указује на његово постојање потиче из налога кнеза Милоша Васи Поповићу, чачанском старешини, нахијском кнезу. Кнез је тражио, поводом градње цркве у Добрињу, гробни белег за свог оца Теодора и то „плоча да буде најбоља“, што је и извршено.⁶

Мајстори грађевинци, који долазе са стране, појавили су се у Чачку 1834. године под већ уобичајеним називом гоге. Тада су овде дошле, по налогу највише власти, гоге. У Чачку је већ било срушено џамијско минаре и стара средњовековна црква опет се враћала првобитној намени. Из једног писма Никифора Максимовића, епископа, види се да су ти мајстори били од Дебра („Дибрани“) и да је с њима дошло до погодбе око поправки и преградње.⁷ Успех с грађевинским радовима на претварању џамије у цркву побудио је тадашњу власт да са квалификованим мајсторима (можда су ти били они исти „Дибрани“) оствари једну новопрадњу у Чачку. Тада је саграђен матистарски конак за Исправничество рудничко-чачанско, а преправљен је и бивши муселимски конак за школу.⁸

Нема никаквих података о томе да су рад и односи у овим заједницама регулисавани начином који би излазио из већ уобичајеног права. Међутим, у већим местима, где је привредни живот био обимнији и такве заједнице веће (као што су Београд, Шабац, Смедерево и потом Крагујевац), стари односи су, у неку руку, кодификовани; записани су у облику интерних уредби, устава и правила. То би значило, речено модерним речником, доношењем статута. Понекад се среће и интервенција власти, углавном у облику наредби. Иако се сматрало да су еснафски људи угледни и часни, ипак је долазило до неспоразума, сукоба, трвења, конкуренције и злоупотреба, па су ти кораци власти бивали и чешћи. О свему том податке пружају списи које је објавио Тихомир Р. Ђорђевић у поменутој књизи.

Кнез Милош је знао за те трзавице и спорове, за чије се решења обраћало и њему. Стога је сматрао потребним да се и на том подручју уведе бољи поредак путем законских прописа. Но, да би се то постигло, била је потребна евиденција о томе колико и каквих заната и еснафа има у земљи. Због тога је 9. јула 1836. године упутио налог Управитељном совјету да се постигне „полицајно надзираније“ над еснафима како би се они придржавали својих дужности. Управитељни совјет био је свестан да се тај налог није могао извршити док се не дозна „колико има еснафа и трговаца“ у сваком округу и какве су „феле“. За добијање тих података, Совјет је, са извесним закашњењем, 25. септембра исте године, упутио распис свим окружним властима у земљи и тражио спискове заната, мај-

стора и трговаца, и то по бројном стање, и колико их коме еснафу припада. У том захтеву се ишло на благовремено подношење извештаја. И, то је било све.

Распис Управителног совјета био је уопштен и непрецизан; он није био у облику упитника, није указивао на разлику између варошких и сеоских заната, нити је захтевао билижа обавештења о самим еснафима. Носиоци власти по окрузима и срезовима, још мање писмени и сналажљиви чиновници, нити су могли, нити знали како да поступе да би удовољили тражењу више власти. Сачињава-ли су, такође по својим расписима и знањима, спискове, који нити су били јединствени, нити потпуни. Њихови подаци морали су потицати из казивања кметова или по сазнању среских начелника и њихових писара. Такви подаци су стизали до краја године у Крагујевац и пошто се по њима није могло много што учинити — остали су архивирани.⁹

Требало је да протекне цела једна деценија да би државна власт учинила нешто на увођењу поретка законским путем за еснафски рад. Учињено је то тек 1847. године, за време кнеза Александра, после низа локалних уредби, прописа и наредби власти.

Овде, у прилогу, доносимо спискове које су сачинили људи из власти са подручја југозападне Србије, уверени да је то допринос познавању тадањих локалних привредних прилика.

Списак

Еснафа у вароши Карановцу и селима среза самаилског, окружија чачанског затекавши се сада [1]836 години кои и друге трговине воде¹⁰

1.	Еснаф	меандија	числом	48
2.	"	терзија	"	20
3.	"	абација	"	14
4.	"	ћурчија	"	9
5.	"	папуџија	"	3
6.	"	мутаџија	"	23
		терговци		
7.	"	мртве трговине	"	31
8.	"	кујунџија	"	2
9.	"	түвекџија	"	3
10.	"	мүмџија	"	2
11.	"	сарача	"	1
12.	"	налбанта	"	1
13.	"	бербера	"	1
			Свију еснафа число	158

Примјечаније. Вишеречена сума различити еснафа находџи се у Карановцу, који само наименовати еснафа свои води, но у различите трговине има.

у Карановцу
17. августа [1]836

Капетан
Ристо Јовановић

Списак еснафа у Чачку¹¹

Назначујемо Славному Исправничеству окружија чачанском по реду колико кои еснава има у Чачку од 30. септембра 1836 года:

- 1 Михаило Глигоријевић трговац живе марве и мртве
- 2 Панто Ацић трговац марвени трговац
- 3 Лазо Карган марвени трговац
- 4 Марко Андоровић марвени трговац
- 5 Гавро Томић марвени трговац
- 6 Вукашин Даниловић ортак (преост. у ориг. пр. пж.)
- 7 Стево Ацић ортак
- 8 Јово Тешић ортак и касапи[н]
- 9 Радивоје Стевановић живомарвени трговац

Кои држи саму ситницу

- 1 Васо Игњатовић ситничар и магазу са сољу и коже купци
- 2 Стеван Симовић саму ситницу
- 3 Вилиг Гвозденовић ситницу
- 4 Бојо Поповић тако[бер]
- 5 Крсман Сретеновић тако[бер]
- 6 Сретен Марковић тако[бер]
- 7 Миливоје Марковић тако[бер]

Папуџије

- 1 Јован папуџија Велисавић сам свој занат

Тувенџије

- 1 Стеван Инглеz свој занат
- 2 Живан Пријеворац тако[бер]

Кујунџије

- 1 Стеван Цинцарин свој занат
- 2 Васо пиринџија Јовановић свој занат

Самарџије

- 1 Вучић самарџија свој занат
- 2 Васије самарџија Обрадовић свој занат

Налбанте

- 1 Васо налбантин свој занат

Мутавџије

- 1 Боко Аџемовић свој занат
- 2 Ристо Шипетић тако[бер]
- 3 Марко Бугарин тако[бер]
- 4 Стеван мутавџија тако[бер]
- 5 Вук Видојевић тако[бер]
- 6 Јоло Николић тако[бер]
- 7 Обрад Старовла тако[бер]

Солари кои саму со купују и продају

- 1 Живко Крстовић
- 2 Периша Паић
- 3 Јован Василијевић
- 4 Мијанло Карић

Гричари

- 1 Видици Грожанин
- 2 Жарко Јагодинац
- 3 Неделко Новаковић
- 4 Боко Табајчић

Терзије

- 1 Стојан терзибаша занат свој и ситницу држи
- 2 Мијанло Милијановић терзија и ситницу држи
- 3 Вук Красић такобер и коже купци и проче
- 4 Милоје Мијаиловић занат и ситницу држи
- 5 Весо Вилосављевић терзија и трговац ситнице
- 6 Павле Рацовић такобер и ситницу држи
- 7 Боко Стевановић такобер и ситнице
- 8 Стеван Јовановић такобер
- 9 Милош Караула такобер
- 10 Милован Босић такобер
- 11 Ристо Симовић такобер
- 12 Стјепан Каргановић такобер
- 13 Јован Терзија такобер
- 14 Милинко Савић такобер
- 15 Мато Поповић такобер
- 16 Тривун Мијаиловић такобер
- 17 Стеван Маџаревић тако[бер]

- 18 Петар Варагић такобер
- 19 Боко Коловић тако[бер]
- 20 Томо Томашевић такобер
- 21 Никола Милосављевић тако[бер]
- 22 Максим Обрадовић тако[бер]
- 23 Луко Рајковић тако[бер]
- 24 Лука Жежевичанин тако[бер]
- 25 Јевђо Павловић тако[бер]

Сарачи

- 1 Милић сарач Симеуновић свој занат сам
- 2 Панто сарач такобер
- 3 Петар Клиновић тако[бер]
- 4 Јевто Ковачевић такобер
- 5 Васо Палалић сарач

Калајџије

- 1 Вукосав калајџија
- 2 Павле ортак
- 3 Живко ортак и трговину другу води

Бојације

- 1 Борбе Павловић свој сам занат

Ђурчије

- 1 Јован Тешић сам свој занат
- 2 Јанко Мацаревић занат и ситницу држи
- 3 Радован ортак коже купује и ситницу држи
- 4 Мијаило Мајсторовић такобер
- 5 Боко Пантовић такобер
- 6 Иван ортак ситницу и ливо прекупљује и проче
- 7 Јован Маринковић дућан и занат
- 8 Марко Петковић ситницу и занат
- 9 Тодор Обренов брат такобер
- 10 Обрен ђурчија такобер
- 11 Милосав Тошић такобер
- 12 Милан Бешевић тако[бер]
- 13 Стојан ђурчија Станковић сам свој занат
- 14 Јован Швабин ортак сам занат
- 15 Петар Трнавац сам занат, постао писаром кап. Сокића
- 16 Стево Јаковљевић сам занат
- 17 Јанко Петковић сам занат
- 18 Спасоје Новаковић занат и ситнице
- 19 Живко Андровић ситнице и прочу трговину
- 20 Вучић Станковић такобер

Меанџије и кавџије

- 1 Симо Сврачковац екменџи-баша и живом стоком ради
- 2 Мишо Бугарин и мутавџија и меанџија
- 3 Вук из Љубића меанџија
- 4 Илија Вујовић анџија
- 5 Тошо таинџија и меанџија
- 6 Милован Бербер и кавџија и меанџија
- 7 Дамјан Лончаревић екменџија и меанџија
- 8 Петар Боић такобер
- 9 Јово анџија Томашевић
- 10 Никола Топал екменџија
- 11 Милован Трнавац такобер
- 12 Коста кавџија и бербери
- 13 Јанко Дугачки меанџија
- 14 Илија Крмаћ такобер
- 15 Вук Радовић такобер
- 16 Павле Симовић тако[бер]
- 17 Васо Борбевић тако[бер]
- 18 Василије Јовановић Препољац
- 19 Лука Чоловић тако[бер]
- 20 Вукота екменџија тако[бер]
- 21 Весо Чоло такобер
- 22 Павле Аџија тако[бер]
- 23 Обрад екменџија такобер
- 24 Јован Нешковић тако[бер]
- 25 Јова ортак његов
- 26 Јован Бошњак такобер
- 27 Милован . . /не. чит./ . . такобер
- 28 Вукосав Бреновац тако[бер]

Меанџије

- 29 Спасоје Недељковић такобер екменџија меанџија
- 30 Петар ортак Миловановића тако[бер]
- 31 Никола кавџија Дмитровић тако[бер]
- 32 Гаврило Петровић кавџија меанџија
- 33 Гајо Рајковић такобер
- 34 Јевто Симоновић ортак
- 35 Радоје Циџор такобер
- 36 Милан Кличанин ортак

Абаџије

- 1 Милан Мацаревић сам занат
- 2 Радисав Мацаревић и ситницу држи
- 3 Милосав Јечменица такобер
- 4 Јован Ивовић такобер
- 5 Миладин Ерић такобер
- 6 Коста Анаић такобер

ЗНАТИ И ЕСНАФИ У ЈУГОЗАПАДНОЈ СРБИЈИ 1836. ГОДИНЕ

7 Јездимир Михаиловић тако[бер]	18 Тодор Раић тако[бер]
8 Никола Брековац тако[бер]	19 Јосив Спасојевић тако[бер]
9 Панто (абација) Живковић тако[бер]	20 Мирко Бурић тако[бер]
10 Милијанко Перишић тако[бер]	21 Вилип Вукашинов тако[бер]
11 Милован Горачанац тако[бер]	22 Вуксан Брековац тако[бер]
12 Андрија Ницовић тако[бер]	23 Иван Ирижанин тако[бер]
13 Ристо Белопољац тако[бер]	24 Коста Бугарин тако[бер]
14 Милорад Станковић тако[бер]	25 Васо Јовановић тако[бер]
15 Ненада Н. из Коњевића тако[бер]	26 Милосав Јовановић тако[бер]
16 Радован Блашковић тако[бер]	27 Марко Биоградлија тако[бер]
17 Јован Кличевић тако[бер]	28 Милош Јовановић тако[бер]

Списак

од налазећи се еснафа, трговаца и калауза у срезу драгачевском¹²

Число	Име и презиме људи	Имена села	Дућбери мајстори	Терзија абација	Ковача	Мугавија	Трговци	Калаузи
1	Петар Пртењаковић	Котража	1					
2	Будиша Пртењаковић	"	1					
3	Никола Мијатовић	"	1					
4	Дмитар Ракичевић	"				1		
5	Микаило Радовановић	"					1	
6	Микаило Н.	Лиса			1			
7	Петар Миликић	Вича	1					
8	Младен Н.	"	1					
9	Лука Јовановић	"	1					
10	Алекса Милићевић	"			1			
11	Милија Ракићевић	Губеревци			1			
12	Нешо Пендић	"						1
13	Миливоје Зечевић	Милатовићи		1				
14	Паун Сатарић	"						1
15	Мићо Васовић	Горачићи						1
16	Риста Јанковић	Зеоке						1
17	Јован Танасковић	Живица			1			
18	Милић Крсмановић	Херти	1					
19	Коста Тимотијевић	Кривача				1		
20	Јеврем Кузмановић	Гутча					1	
21	Јеврем Ружић	Негришори						1
22	Сретен Молеровић	"				1		
23	Сретен Спасојевић	"						1
24	Милован Бошковић	Дљин	1					
25	Веселин Сивијанић	Миросалци	1	1				
26	Гаврило Бекић	"			1			
27	Тодор Стевановић	Котража	1					
Сума			9	2	6		1	6

2го Октомбра 1836
у Дљину

Капетан среза драгачевског
Милован Недељковић

Списак

од находени се еснафа у капетанији рачанској¹³

Число	Имена и презимена	Из ког су села	Еснафа
1	Вилип Миливојевић	Црвице	дунђерског
2	Боко Томић	"	"
3	Петар Јакшић	"	"
4	Петар Осаћанин	Пљескова	"
5	Тодор Букановић	Љештанска	"
6	Јован Радовановић	"	"
7	Трипо Јаковић	Костојевића	"
8	Сава Јефтић	"	"
9	Петар Милић	Сирча	"
10	Петар Димитријевић	Својдруга	"
11	Тешо Станковић	Овчине	"
12	Симеун Танацковић	Обајгоре	"
13	Вилип Радовановић	"	"
14	Тодор Митровић	Пилице	"
15	Арсеније Јанковић	"	"
16	Вук Благоевић	Пенела	"
17	Симеун Богосављевић	Солотуше	"
18	Боко Павловић	Добротина	"
19	Мирко Милинковић	Својдруга	Туфекчије
20	Јован Паић	Љештанска	"
21	Мијаило Николић	Својдруга	"
22	Антоније Пеић	Дуба	"
23	Сава Митровић	Костоевића	"
24	Јово туфекчија	Својдруга	"
25	Ранко Бошковић	Сирча	"
26	Вилип Марић	"	"
27	Петар Гордић	Својдруга	Мугавција
28	Стефан Јовановић	Солотуш	Кујунџија
29	Петар Милошевић	Сарајлија	Дућанџија
30	Бубо Гогич	Љештанско	"
31	Јаћим Милошевић	Својдруга	"
32	Милан Чамић	Заглавка	меанџија
33	Петар Средоевац	Солотуше	"
34	Панто Јовановић	Својдруга	"
35	Бубо Гогич	Љештанска	"
36	Тома Матић	Оклетца	"
37	Симеун Рацковић	Заглавка	Трговац марвом
38	Теодор Илић	Злодола	"
39	Васо Марковић	Црвице	"
40	Јанко Мијатовић	Гвоздца	"

№ 145
25 9 [1]836
у Рогачици

Капетан среза рачанског
Гајо Вилотијевић

Списак

еснафа находећих се у срезу моравичком округу, ужичком¹⁴

Число	Име и презиме	Место пребивања																		
			Тргују жи- вом марвом	Дућаније	Меџије	Екмешчије	Тувешчије	Бурчије	Мугавчије	Дунђери Ковачи	Бербери									
1	Алекса Пржић	барош Ивањице		1																
2	Драго Драгићевић	"				1														
3	Бошко Милованов	"				1														
4	Стојан Митровић	"	1																	
5	Луко Шилџак	"		1																
6	Стево Радковић	"						1												
7	Стево Милисављевић	"																		1
8	Гачо Чујовић	"						1												
9	Лазо Рајковић	"						1												
10	Мијаило Тришковић	"																		1
11	Вукота Стијовић	"		1																
12	Симо Дробњак	"		1																
13	Симо Бековић	"								1										
14	Милосав Дмитров	"									1									
15	Борбе Јеверица	"		1																
16	Ристо Цековић	"		1																
17	Антоније Мрдаковић	"																		1
18	Јован Мрдаковић	"																		1
19	Драгутин Вукашинов	"																		1
20	Марко Лазаревић	"																		1
21	Тома Лазаревић	"																		1
22	Никола Илић	"							1											
23	Марко Кувекалов	Из с. Пресјеке	1																	
Сума				2	6	2	3	1	1	1	1	5	1	1						

№ 551
24 8 [1]836
у Ивањици

Капетан
Симо Јаковић

Списак

од свију струка еснафа наодећи се у срезу ужичком с прикљученијем вароши Ужица¹⁵

Село Злакуса Божо Станковић и Станиша Пасловић дунђери, Јован Ристовић ковач, Ђоко Јевтић лончар, Илија Савић, Миливоје Савић, Јован Шуњеваара, Тешо Јанковић, Милован Мијаиловић, Лука Томић, Никит Милосављевић, Никола Милосављевић, Никола Милосављевић, Танасије Стевановић, Паун Радисављевић и Остоја Пљакић бардакчије.

Подпеће Илија Николић, Перо Тодоровић и Обрад Пејдовић дунђери; Сава Божић ковач; Стеван Максимовић, Јован Максимовић, Никола Максимовић, Павле Максимовић, Мијаило Перић, Ристо Перић, Марко Илић. Никола Чолић, Митар Божић, Петар Пејдов и Мићо Пејдов лончари.

Годовик: Стојан Максимовић дунђер.

Поточањи: Вучић Драшковић и Недељко Чолић дунђери.

Рупељено: Јован Симовић, Груица Патрак и Милан Андрић дунђери; Петар Диковић и Лука Шуњевара меанџије.

Узићи: Вучић Узићанин, Максим Шајновић и Стеван Бабић дунђери; Милош Марковић абација.

Крчагово: Тома Станишић и Радоица Карапанца дунђери; Тома Миљивоевић, Трипко Петровић и Васо Комадина кречари; Милосав Гавриловић калајџија; Миленко Гавриловић, Спасоје Гавриловић, Марко Гавриловић и Коста Карапанца табаци.

Горобиле: Малиша Мијаиловић и Вукосав Станишић абације; Веселин Бабић и Марко Кандић дунђери.

Миљићево Село: Гаврило Миљивоевић дунђер; Пајо Марковић абација.

Речице: Милутин Марјановић и Илија Божићевић дунђери; Гаврило Радојевић абација.

Севојно: Максим Дејовић и Милосав Чолић дунђери; Милан Сокић абација; Вучић Синђић калајџија; Милан Сокић самарџија.

Здравчићи: Мићо Милутинов гога и ковач; Лазо Спасоевић и Станиша Мијаилов самарџије.

Буар: Данило Аџић, Марко Басаровић, Перо Пјевац и Леко Ристовић дунђери; Мијаило Маринков, Годор Аџић и Тома Маринков дунђери; Перо Клачаревић самарџија.

Крвавци: Петар Субота дунђер; Стојан Симић, Милосав Станисавић и Јован Симић лончари.

Дубоко: Радоица Пејовић дунђер, Павле Недић самарџија.

Стапари: Лазо Радоичић, Јово Мирковић, Јоксим Мирковић и Станиша Тривунов самарџије; Васо Радивојчевић, Радован Мирковић, Спиридон Симовић, Крстоније Симовић и Сава Плакалов дунђери;

Варош Ужице

Милан Каљевић и Ђорђе Ђуровић дунђери.

Самчо Гризовић, Станиша Јовановић, Обрен Ђуровић и Самчо Котлајић трговци живом стоком.

Саватије Мијаиловић ковач.

Петко Илић, Коста Милинковић, Митар Јојић, Мићо Јеличић, Петко Божић и Митар Бакић абаџије.

Станиша Лековић, Марко Ђировић и Марко Перић бардакчије.

Ђорђе Наумовић, Филип Род, Димитрије Мијаиловић и Никола Совет кујунџије.

Миле Слађевић ћурџија.

Петар Чучковић, Нешо Луковић, Сава Милинков, Ранко Груић, Јован Томић, Лазо Јовановић, Стјепан Милинков, Димитрије Костић, Коста Селаковић, Арсеније Вирија, Мићо Лековић, Васо Перовић, Обрад Перовић, Коста Вујаковић, Сретен Јеремић, Јован Јездовић и Митар Ђосовић терзије.

Тодор Чучковић, Милош Миловановић, Вучић Станишић Петар Јокановић, Павле Јокановић, Никола Рајковић, Никола Рајковић, Новица Мијаиловић, Јово Томић, Лазо Јовановић, Стеван Милић, Радован Лапчевић и Милић Ристовић дућанџије.

Марко Лучић, Ђоко Станковић, Радоица Милосав, Радован Лапчевић, Вучић Антонијевић, Јован Крсмановић и Симо Петровић екмешчије.

Никола Пауновић, Милован Максимов, Никола Павлов, Тодор Павлов и Стеван Богићевић мутавџије.

Тома Јајић калаџија.

Симо Адија, Јевто Ковачевић, Максим Лијевљанин, Дамјан Кујунџија, Мијаило Брига, Петар Алуга, Вук Тољић, Борисав Зечевић, Стјепан екмешчија, Ристо Зјајић, Јован Чачанин, Јеко Јојић, Радован Василијевић, Марко Перић, Павле Јевремовић, Стеван Бонцула, Арсеније Вирија, Глишо Јевђенијевић, Вучић Станишић, Јово Василић, Мићо Лазић, Стеван Лучић, Васо Николић, Зарија Обрадовић, Никола Бонцула и Данило Старчевић меандије.

Обрад Мушинић, Мићо Јовановић, Радисав Каравидић, Миле Ђукић, Петар Гаврилов, Димитрије Јанковић и Перо Милованов сарџије.

Симо Ракић и Новица Басуровић ћебеџије.

Тодор Милисављевић и Новица Благојевић разбојачи.

Нешо Ђуровић табак.

Васо Мирковић, Никола Лапчевић, Милан Жеравичић, Павле Јездовић, Милорад Јовановић и Симо Мијаилов туфекчије.

Извештај је потписао и поднео Окружном исправничеству 15. децембра 1836. године Антоније Нешковић капетан среза ужичког. Испраничество га је упутило Управителном совјету под № 1711 20 децембра исте године.

**Недатирани извештаји
Списак еснафа наодећи се у срезу црногорском
окр. ужичком¹⁶**

Милосав Василијевић из Висибаве, Марко Милосављевић из варошице Пожеге, Јовица Вуксановић из Таора, Тодосије Митровић из Годечева, Митар Павловић из Сече Реке, Никола Јеринић из Радановаца, Антоније Мијатовић из Мрчића, Андрија Јовановић, Лазар Галовић из Субјела, Павле Божовић из Средње Добриње, Мијаило Лазовић из Горње Добриње, Симеун Радонић и Пајо Ковачевић из Губиндола ковачи.

Лазар Стевановић, Милосав Стојановић из Радоваца, Паун Милинковић, Радивоје Радукић из Честобродице, Аћим Милинковић, Глишо Благојевић из варошице Пожеге, Тешо Ђорђевић, Иван Максимовић, Василије Ђорђевић, Глигорије Максимовић из Средње Добриње мутавције.

Благоје Сарван и Никола Костић из варошице Пожеге, Лука из Губиндола бардакције.

Никола Даниловић из Висибаве, Јово Товиловић из села Пожеге, Милан Миловановић, Милан Келић, Павле Тодосијевић, Рито Шљапић крпаџија, Милован Вучићевић, Обрад Вилић, Гвозден Петровић, Милован Шуњевара, Веселин Миловановић абација, Сретен Шендовић абација, Никола Петковић из Руде Букве, Јевто Чорчевић из Парамуна, Пуро Божовић из Годечева, Мићо Павловић из Сече Реке, Марко Глигоријевић, Максим Јовановић из Радановаца, Антоније Мандић из Росића, Димитрије Петровић из Цикота, Стеван Илић из Љутица, Сава Витас из Белоперице, Петар Симовић, Глигорије Гаврилов и Матије Тодоровић из Горње Добриње терзије.

Филип Кокановић, Јелесије Васиљевић, Милован Лазаревић, Јован Ивановић и Јово Матић из варошице Пожеге екмешције.

Петар Ђукановић из Годечева и Антоније Стјепановић из Радановаца трговци живом стоком.

Милосав Дуловић, Ристо Дромљак и Тодосије Сарван из варошице Пожеге дунђери.

Потписао

подполковник црногорски
Павле Штуле.

Списак¹⁷

**о трговини, мајсторски еснафа налазећи се у срезу студеничком
окожију чачанском**

Станисмир Тешић из Брањева трговац живом стоком.

Јован Мутавцић из Градца, Дамјан Мојсиловић, Недељко, Миљивоевић из Биоча, Тодор Милићевић из Бревеника, Дамјан Томовић из Драгановца, Милић Железничкић, Симо Томовић из Пинацела, Раденко Железничкић, Милко Петровић из Трнаве, Мијаило Децић из Миланковића, Атанаило Ђоја из Шара, Арсеније Јовановић из Јаблановине, Јован Петровић из Бинића и Илија Милоевић из Ладоевића мутавције.

Алекса Новаковић из Брда, Марко Милуновић из Голоуше, Тодор Милосављевић из Божала, Антоније Барловић, Милован Велимировић из Гуштерице, Симо Бакић из Доца, Радомир Колашинац, Милое Колашинац из Пинождеља. Радое Ђудић из Трнаве, Антоније Драговац из Драгиња, Дамјан Мијаиловић из Милатовића, Василије Павловић, Глигорије Тодоровић и Мијаило Илић из Рудина мутавције.

Сава Матовић, Ђиро Рајкојевић из Рудина и Павле Дугалић из Брезове дунђери.

Милосав Шарачић из Шарана, Стеван Милићевић из Палаша Милијан Љубисављевић, Павле Љубисављевић из Брда каце праве.

Милић Ристовић, Иван Милосављевић, Микаило Ђурчић, Вучић Ђоровић, Манојло Јовановић из Милића, Вучић Милутиновић из Боркова, Стеван Ђоровић из Голајке, Милић Маринковић и Василије Миловановић из Палаша жбане праве.

Леонтије Живковић, Андрија Живковић, Радисав Живковић, Милутин Живковић, Андрија Балтић, Симо Балтић, Радое Зарић.

Радивоје Зарић, Пано Павловић, Лазар Дугалић из Брезове, Павле Матовић из Гуштреице, Мирко Кукојевић, Милисав Кукојевић из Годовића и Ристо Ковачевић из Брда мермер сечу.

Радисав Гајтановац из Блоча туфекџија.

Потписао
капетан Лазар Тошић

Списак еснава у срезу Рујанском"

1. Роге Лончари

1. Обрад Вукашиновић
2. Милое Никитовић
3. Обрад Павловић
4. Новак Ивановић
5. Вукосав Василијевић
6. Гаврило Драгићевић
7. Миливоје Обрадовић
8. Павле Мијаиловић
9. Борџије Ивановић
10. Јован Раковић
11. Стеван Грбић
12. Јован Брковић
13. Вукосав Петровић
14. Марко Милинковић
15. Марко Јевтовић
16. Вучић Јовановић
17. Тома Јовановић
18. Тома Сарван

Други еснава нема само Симо Сарван Терзија и Обрад Брковић дунђер.

2. Сврачково

1. Стеван Лековић дунђер
2. Боша Лековић дунђер
3. Обрен Вучићевић мугавчија.

3. Грдовићи

1. Јован Лојаница дунђер
2. Симо Баго дунђер
3. Петар Мартић терзија
4. Милан Буровић купљач цибре
5. Танасије Белебдић купљач цибре
6. Стеван Челебдић купљач цибре

4. Вране

1. Војислав Чоловић дунђер
2. Ненада Пријепољац дунђер
3. Сретен Вујовић дунђер
4. Веселин Божићевић дунђер

Мугавчије истога села

1. Гаврило Чуљак
2. Ацо Божићевић
3. Мијаило Божићевић
4. Милош Божићевић

Лончари истога села

1. Боко Величковић
2. Јован Никитовић
3. Вук Каравидић
4. Арсеније Миловановић
5. Милан Милинковић
6. Радое Милинковић
7. Обрад Сатара
8. Вукосав Мићановић
9. Младен Јанковић
10. Никит Јанковић
11. Митар Јеленић
12. Радисав Станојевић

Истога села терзије

1. Веселин Новаковић
2. Радивоје Јовановић

Истога села ковачи

1. Мијаило Новаковић
2. Гаврило Кртулић

Истога села са ракијом воде трговину

1. Милош кмет
2. поп Обрад
3. Филип Остојић
4. Радован Миловановић

Држао дућан у Ариљу Петар Јаковљевић закупитељ ракије и помало брава

5. Богојевићи

1. Петар Маринковић чаругчија
2. Радоица Пузо капару свакој марви и с ракијом тргује истог села
3. Стеван Мијаиловић ковач

6. Латвица

1. Јанко Радовановић трговац стоком и лојем и медом и маслом и кожом

Истог села ковачи

1. Веселин Пауновић
2. Миле брат
3. Марко Симеуновић

и овог села терзија

1. Мишо Павловић

7. Ступчевићи

1. Андрија Николић дунђер
2. Живан Мијаиловић трговац са лојом и медом и кожом и стоком

8. Добраче

1. Марко Новитовић терзија
2. Милија Јанковић терзија

Истог села дунђери

1. Миленко Симеуновић
2. Обрен Јовановић
3. Милан Благојевић

Истог села трговци

1. Вукосав Вилимановић тргује са свињама
2. Павле Поповић тргује са лојем кожом и медом

Истог села мутавчије

1. Мирко Павловић
2. Митар Конић калајџија

Истог села лончари

1. Милан Станић
2. Паун Јовановић
3. Василије Лазич
4. Милинко Новитовић
5. Милорад Новитовић
6. Петар Митровић

*

1. Обрад Милошевић пџар

Истог села дунђери

1. Никола Чемуровић
2. Млађен Радивоевић
3. Милисав Бећаровић

9. Бреково

1. Вукола Перовић Дунђер
2. Перо Николић дунђер
3. Мијаило Рубан дунђер

Истог села ковачи

1. Јанко Зецовић

*

1. Никола Тодоровић терзија
2. Сретен Павловић терзија
7. Марко Јоковић мутавчија
8. Јанко Симеуновић мутавчија

10. Бјелеуша

1. Јован Перишић мутавчија
2. Боко Зарић мутавчија

*

1. Марко Николић терзија

Истог села лончари

1. Јован Миленковић

11. Гривска дунђери

1. Боко Куртовић
2. Милован Николић качар
3. Вукадин Николић качар
4. Тане Илић качар

Истог села терзије

1. Мијаило Каљевић
2. Милоје Поповић
3. Богосав Петровић

12. Крушчица

1. Вучић Николић дунђер
2. Борисав Зимоња дунђер
3. Паун Илић дунђер

Истог села ковачи

4. Боко ковач
5. Тома Стохановић

Истог села терзије

6. Јевто Бурђијевић
7. Марко Маслар мутавчија
8. Василије Танасковић мутавчија
9. Сава Лућић трговац стоком и кожом и медом и маслом и ракијом
10. Павле Гавриловић трговац стоком, кожом, лојем и медом и кожом
11. Петар Николић трговац стоком, кожом, медом и маслом

13. Сјеверово

1. Павле Алексић качар
2. Никола Милошевић качар
3. Јован Милошевић качар
4. Арсеније Спремић дунђер
5. Јевта Антонијевић тргује стоком, кожом, медом, маслом и ракијом

14. Чичково

1. Јован Петровић дунђер
2. Данило Марковић дунђер

Истог села ковачи

3. Митар Исаиловић
4. Раде Мирковић
5. Петар Вилимировић тувешчија

Истог села мутавчије

6. Богдан Велимировић
7. Милован Јуковић
8. Илија Тадић тргује кожом и медом и маслом и лојем

Истог села терзије

9. Петар Вуковић
10. Јевто Милинковић
11. Максим Тодоровић мајстор гради буче

15. Висока

1. Боко Танконога тувешчија више никакови занатлија нема у истом селу

16. Никојевићи

1. Јевто Цицвара качар и бучар
2. Јевто Ваић качар и бучар
3. Панто Тешић качар и бучар

4. Милинко Лазаревић качар и бучар
5. Стеван Милошевић терзија
6. Никола Максимовић мутавч.

17. Скржути

1. Стеван Врана терзија
2. Марко Вукајловић терзија
3. Тане Спасојевић самарчија
4. Никола Топалић самарчија
5. Симо Максимовић ковач
6. Лазар Вучићевић мутавчија
7. Тошо Остоић лончар

18. Дрежник

1. Јован Симеуновић дунђер
2. Мијаило Симеуновић дунђер

Истог села ковачи

3. Негован Павловић
4. Милован Павловић
5. Јоксим Обрадовић терзија
6. Радован Остоић терзија
7. Милан Петровић мутавчија
8. Мато Николић мутавчија
9. Коста Стојаковић мутавчија
10. Никола Љеско лончар
11. Тодор Милованов лончар
12. Марко Стојанов лончар
13. Раде Лућић лончар
14. Максим Обућина кречар
15. Антоније Шопало кречар
16. Миладин Марковић кречар

19. Равни

1. Дамјан Илић дунђер
2. Тома Костић дунђер
3. Борисав Томић терзија
4. Периша Јанковић тувешчија

20. Радобуђа

1. Веселин Марковић дунђер
2. Јован Савић дунђер
3. Гаврило Јанковић дунђер
4. Симо Вранеш дунђер
5. Јован Вранеш дунђер и трговац стоком и лојем и медом и маслом и ракијом
6. Вучић Јевгенијевић трговац, купи свиње и ракију.

21. Збојшгица

1. Јован Лазаревић дунђер
2. Мато Јовановић мутавчија

22. Мачкат

1. Јевто Дуловић качар
2. Миле Мирковић терзија
3. Вук Мирковић терзија
4. Борисав Гавриловић лончар

23. Крива Рјека

1. Петар Мојовић трговац говеди, вуње и маслу и мед и кожом и стоком
2. Димитрије Курћуба терзија
3. Тимотије Ружић мутавчија

24. Бјелиш и Пријани

1. Максим Рајевац трговац говеди-ма и стоком и медом и маслом и вуном
2. Симо Бурчић трговац
3. Јован Лојаница терзија

25. Трнава

1. Мијаило Мијаиловић терзија
2. Марко Мијаиловић терзија

26. Жељине

1. Вук мутавчија

27. Алин Поток

1. Вилип Матовић терзија
2. Миливое Терзић кречар

28. Љубиш

1. Медановић Павле терзија

29. Мокра Гора

1. Никит Чанчаревић дунђер
2. Аксентије Томић дунђер
3. Маринко Чанчаревић терзија
4. Периша Пантовић мутавчија
5. Стеван Турудија ковач
6. Филип Станојчић мутавчија

30. Заовине

Нема ништа

31. Биоска

1. Марко Мијатовић дунђер
2. Илија Мијатовић дунђер
3. Миливое Костић дунђер

4. Стојан Станојчић ковач
5. Лука Радивојевић ковач

32. Кремна

1. Панто Селаковић трговац вуном маслом и лојем
2. Цветко Бошњак самарђија

33. Шљивовица

1. Танасије Петронијевић ковач

34. Чангина

1. Јоксим Мићић трговац
2. Перо Мићић трговац
3. Милић Никит трговац
4. Никола Первез ковач
5. Петар Илић кујунџија
6. Јован Павловић терзија

35. Рожанство

1. Мингар Марковић терзија
2. Сава Лучић терзија
3. Обрад Мићић трговац
4. Јосив Радибратовић трговац

У Драглици

1. Тома Шаковић ковач
2. Мирко Кутлешић ковач
3. Милисав Зечевић терзија
4. Милисав Иванов мутавџија
5. Димитрије Станков мутавџија
6. Само Селаковић трговац марвом
7. Радосав Варага дунђер

Негбина

1. Петар Рајков дунђер
2. Милосав Варага дунђер

Кућани

1. Јован Данилов терзија
2. Андрија Паунов мутавџија
3. Тодор Дерикоња мутавџија

Бураба

Нема никаког занавиј само

1. Милија Шуњевара ћари
2. Нешо Танасијев ћари
3. Спасоје Шуњевара дунђер

Бјела Рјека

1. Антоније Виторов. ковач
2. Симо Виторов мутавџија
3. Јанко Виторов кабаничар
4. Борисав Виторов кабаничар
5. Вукоман Виторов кабаничар
6. Остоја Милојевић ковач
7. Вук Милојевић ковач
8. Боко Милојевић ковач

Доброселица

1. Тодор Попов терзија
2. Илија Марјанов мед, масло и проче
3. Јаков Удовичић коже, лој и проче
4. Маринко Ковачев коже, лој и проче
5. Стево Ковачевић терзија
6. Дамјан Марјанов с марвом

Д о д а т а к

Окружија рудничког

Списак еснафа и трговаца у преднаведеном окружију¹⁹

Терзија	11	Бурчија	2
Абација	18	Мутавџија	20
Ковача	38	Крчагџија	1
Папуџија	1	Екмешџија	5
Сарача	1	Баруџија	1
Бојација	1	Трговаца живом стоком	41
Туфекџија	10	Трговаца дућан. робом	29

Примјечаније. Међу горе споменутиим знатлијама и трговцима по већој чести од њи има, кои осим свог заната и земљу ради.

№ 956
9ог Ноембра 1836.
у Брусници

Члена Исправничеста
Радое Бинићанин
Секретар
Јелисеј Пауновић

НАПОМЕНЕ

1. Тих. Р. Борбевић, „Живот и обичаји народни“, књ. 17, Београд, 1927, стр. 12, у предговору за књигу „Занати и еснафи у Расини“ од Станоја Мијатовића.
2. Тих. Р. Борбевић, „Живот и обичаји народни“, књ. 15, Београд, 1925, стр. 15.
3. Исто, стр. 10, 34 и 35.
4. „Пожешка нахија“, Београд, 1953. стр. 97. Ови мајстори ћерамидије, тих у прилогу. Према томе, изгледа да су долазили са стране, из источних и као и њима сродни циглари, не помињу се у списковима занатлија овде датих у прилогу. Према томе, изгледа да су долазили са стране, из источних и јужних граничних крајева и уносили нову технологију у грађевинарство. До тог времена овде су профане грађевине имале кровне покриваче од сламе, даске, шиндре, а у планинама и од луба.
5. Такви подаци се срећу на прилозима новосаграђеној ужичкој цркви с краја двадесетих година XIX века као записи дародаваца еснафа на сасудима и иконама.
6. В. Крстић, Н. Поповић, „Протокол кнеза Милоша Обреновића 1824—1825“, Београд, 1973, стр. 490 и 496. Кнежев налог за изградњу надгробне плоче оцу Теодору у Горњој Добрињи. Нсколико плоча сличне израде (у Прилишцу, у Ариљу) по стилу и величини знатно се разликују од мермерних крстача које су овде доспевале из студеничког среза, али и од каснијих белуга рабених од пешчара по Драгачеву, на одају посебну мајсторску руку.
7. Тих. Р. Борбевић, наведени спис, књ. 15, стр. 51. О преградњи цамије у цркву говори се и у писму епископа Никифора Максимовића упућеном 1834, године српском митрополиту (АС—Митропоља 1834), АС—КК—XIV — 129 (Навод по др Бранку Перуничичу).
8. Др Бранко Перуничич, „Чачак и Горњи Милановац“, I. Чачак, 1868, стр. 243. Магистратска зграда је завршена 1835, што се види из нарудбине стакла за њене „ленцере“, као и „пириндали“ окова за столарију. У једном „лазначенију“ неких трошкова за оправку муселимског конака за смештај суда и школе, као и за градњу магистратске зграде, изнети су расходи у 1834. години, који су износили 6207 гроша (Исто — стр. 232).
9. АС — Државни савет — ИИА—5—77/1836. На овај распис и даљу преписку упозорила је др Лепосава Цвијовић, на чему јој аутор изражава најсрдачнију захвалност. И Тих. Р. Борбевић, у већ наведеном спису, упозорава на тај распис Управ. совјета (стр. 62), али не доноси даљу, преписку.
10. Списак еснафа у Карановцу састављен је и пре расписа из Управ. совјета, што указује на већ постојећу потребу неке евиденције. У том извештају само се наводи бројно стање „затакавши се“ у овој (1836. години). Списак је дат у табеларном прегледу.
11. Подаци за занимања и еснафе у Чачку потичу из неког пописа локалне власти; пису потписани, ни протоколисани. Окружно исправништво у Чачку је те податке, необрађене, спровело Совјету у Крагујевац само са означеним датумом (30. септембра 1836). У спроводном акту Исправништва № 1608 од 19. новембра 1836. стоји „примјечаније“ да у срезovima трнавском и подибарском „никакви еснафа нема“. Оваква констатација је несумњив пропуст неуких чиновника, јер је немогуће да у свим селима та два среза нема бар сеоских запатлија, тим више што су трнавска села важила за најбогатија у читавом овом подручју. Подаци за Чачак се доносе у буквалном препису.
12. Извештај из среза драгачевског наводи се у целости. Занимљиво је да се не наводе мајстори каменоресци.
13. Списак за срез рачански наводи се у целости. Запажа се већи број дунђера, за које се зна, под утицајем Осата, да су већ тада ишли послом „аргатлуком“ и дубље у Шумадију.

14. Списак за моравички срез такође се доноси у целости. По тим подацима сва ова, занатска и трговачко-механијска делатност била је концентрисана у тек основаној варошици, изузев једног сточарског трговца, који се налазио у селу Пресјеки.

15. Списак који је доставило Округно исправништво из Ужица у табеларном прегледу дат је овде, због ограничавања простора, текстуално и у потпуности. Списак обухвата саму варош и тадашњи ужички срез, који је постојао до 1839. године. У извештају нису дате занатлије турски поданици, којих је било у Ужицу. Забележено је укупно: дунђера — 40, сточарских трговаца — 4, ковача — 3, абација — 14, лончара — 26, бардакчија — 4, кујунџија — 4, ћурчија — 4, терзија — 7, дућанџија — 20, еменџија — 13, мутавџија — 9, калаџија — 9, механдија — 42, самарџија — 6, ћепенџија — 6, бојџија — 6, кречара — 3, табака — 3 и папуџија — 2.

Међутим, постоје и други спискови занатлија у срезу ужичком из исте године (АС Поклон М. Ракићке нр. гр.). Ови потписом и печатом непотврбени подаци су вероватно послужили за званични извештај, и то с извесним редуцирањима. Тако се за Годовик наводе, поред поменутог Максимовића, марвени трговац Обрад Милошевић и Вукосав Веселиновић, сарач, који „гради књиге у кожи“ (вероватно књиговезац при манастиру). У Милићеву Селу се наводе имена двојице марвених трговаца, којих нема у званичном извештају. Има и још неких испуштања у службеном извештају, пошто се вероватно налазило да се испуштени људи само повремено баве занатом и да им то не преставља професију. У списак нису ушли ни један означен као ковачки слуга, а други — само као слуга без ознаке места. У истом фонду постоји још један списак — ни датиран, ни потписан — који је могао послужити као концепт. Постоје спискови за још неке срезове, такође без овере.

16. Списак за црногорски срез уредно је потписан, али без протоколског броја и датума. Извештај је дат у табеларном прегледу. Због ограничења простора овде се даје текстуално. У извештају се разликује село Пожега од варошице истог имена.

17. Табеларни недатиран извештај; овде се доноси потпун текст без рубрика и колона. Посебност овог планинског среза обележавају мајстори који „жбане праве“ и мајстори који камен секу.

18. АС—ЗМП—5115. Концептуални и несређени списак, коме стоји у заглављу: Јован Мићић, полковник ужички № 807, 14. децембра 1836. године, с напоменом да се шаље Исправништву окружија ужичког списак еснафа у срезу рујанском. Код села Брекова иза имена ковача Јана Зецовића стоји већ неиспуњен размак а следећи бројеви иду неубичајено: 1, 2, 7 и 8. Размак постоји између бр. 2 означен, а затим иду бројеви 1 и 1. Тих. Р. Борћевећ у приложеној табели књизи „Живот и обичаји народни“, 15, даје бројно стање занатлија у овом срезу кога он назива златиборским. Качара је било — 26, кречара — 3, трговаца — 34, бакала — 1, терзија — 36, ковача — 19, грнчара — 42, казанџија — 1, туфекчија — 3, дунђера — 47, мутавџија — 22, ужара — 3, самарџија — 3, пуџара — 1 и бучара — 1, што даје укупно 242 занатлије. Оригинални извештај откуда потичу ови подаци није пронађен.

19. АС—Држ. савет ИИА—5—77/1836. Извештај је табеларан: овде се доноси текстуално и као додатак, као маргиналан за подручје о коме је реч, а осим тога — што не садржи ни називе места ни имена мајстора већ само њихов број, као што је скраћено гласио извештај из Карановца.

MÉTIERS ET CORPORATIONS D'ARTISANS DANS LE SUD-OUEST
DE LA SERBIE EN 1836

L'auteur présente ici certaines données qui concernent la vie économique de la partie sud-ouest de la Serbie dans les années 30 du XIXe siècle, plus précisément celles qui se rapportent aux arrondissements de Čačak, d'Užice et de Rudnik de l'époque en question.

Les informations et les documents fournis sont à relier à la demande du gouvernement serbe, désireux de se renseigner sur l'état des métiers et des corporations d'artisans dans le but d'améliorer la situation dans ce domaine.

Ces rapports ne sont pas complets pour la bonne raison que les autorités n'avaient pas établi un questionnaire méthodique qui aurait permis d'effectuer une enquête détaillée, si bien qu'aux questions générales on ne donnait que des réponses de même ordre, c'est-à-dire incomplètes. Par exemple, on ne faisait pas la différence entre les occupations professionnelles et celles qui n'étaient exercées que temporairement.

Néanmoins, ces documents d'archives, longtemps inemployés dans le but dans lequel ils étaient établis, présentent de la valeur du fait qu'ils donnent une idée, quelque incomplète qu'elle soit, sur la situation de l'économie de l'époque dans les arrondissements en question. Grâce à ces documents on peut conclure que les vieux métiers balkaniques persistaient toujours sur ce territoire et que les occupations modernes, caractéristiques de l'Europe d'alors n'y avaient pas encore pénétré. C'est ce qui est manifeste surtout dans le bâtiment, où dominaient les métiers archaïques (par exemple celui des »dundjers«, c'est-à-dire constructeurs de maisons en bois), la maçonnerie, rarement pratiquée, ayant été confiée aux ouvriers venant d'autres régions. Les occupations dominantes étaient celles des tailleurs de vêtements citadins et de vêtements paysans, des marchands de bestiaux, des boutiquiers, des aubergistes, des potiers et, dans la région de Studenica, le métier des ouvriers »qui taillaient le marbre pour les monuments funéraires«.

Le plus grand nombre d'artisans et de commerçants était concentré à Karanovac, à Čačak et à Užice — agglomérations où la majeure partie de la population était composée de musulmans dont les artisans n'étaient pas recensés.

Novak Živković